

Mr Eni Gajanova

Prikaz: Jarmila Hodoličova (Jarmila Hodoličová), Ana Jaškova (Anna Jašková), Antonija Ferkova (Antònia Ferková), Ana Šilerova (Anna Šilerová) ur, *Slovakinje u Vojvodini – životne priče Slovačkinja (Slovenky vo Vojvodine – Životné príbehy Sloveniek)*, Zavod za kulturu vojvođanskih Slovaka i Udruženje „Ženske studije i istraživanja“, Novi Sad, 2014, str. 236.*

Udruženje „Ženske studije i istraživanja“ od 2001. godine objavljuju životne priče *starijih* žena iz pojedinih nacionalnih zajednica u Vojvodini, na maternjim jezicima tih zajednica. Do sada su objavljene knjige o Mađaricama (na mađarskom), o Rusinkama (na rusinskom), Slovačkinjama (na slovačkom), o Rumunkama na srpskom, a o Romkinjama na romskom, srpskom i engleskom jeziku (vidi spisak objavljenih knjiga u dodatku). Ovim obimnim poslom stvorena je dobra osnova empirijskih podataka za različita istraživanja o ženama iz nacionalnih zajednica u Vojvodini u 20. veku.

Struktura knjige *Slovenky* je tako organizovana da, nakon Predgovora (urednice Miline Sklabinski (str. 5) i uvodnog teksta Jarmile Hodoličove o genezi slovačkog ženskog pokreta u Vojvodini (6-24), te osnovnih informacija o samoj metodi oral history Antonije Ferkove, Veronike Mitro i Svenke Savić (13-24), slede 13 razgovora (25-215).

Oni su dati hronološkim redosledom rođenja Slovačkinja u Vojvodini tokom 20 veka: od najstarije, (rođene 1918), do najmlađe (rođene 1939). Nakon toga su prevodi istih uvodnih tekstova i na srpskom jeziku, iza kojih slede kratki biografski podaci istraživačica. Na osnovu ovakve strukture vidno je da je knjiga namenjena pre svega članovima i članicama slovačke nacionalne zajednice, ali ne manje i onima iz većinske govorne zajednice. Već na ovom mestu bilo bi korisno sugerisati da se svi razgovori prevedu i na srpski jezik i tako pokažu životi Slovačkinja široj javnosti, zabeleženi na raznim dijalektima slovačkog jezika danas u Vojvodini (Pivnice, Kisač, Kovačica, Petrovac, Gložane).

Jarmila Hodoličova se bavi razvojem slovačkog ženskog pokreta u Vojvodini (ranije dostupni i na srpskom jeziku: Hodolič, 2001) nakon 1918. kada područje Vojvodine postaje deo teritorije Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca¹. Tada su Slovačkinje na području Vojvodine ostale razdvojene od matice zemlje, stvaranjem novih nacionalnih država. Autorka iznosi podatke o osnivanju prvih „Udruženja slovačkih žena u Vojvodini (najpre je osnovano 24.05.1920. u Novom Sadu, a prva predsednica je bila Oljga Kronova (Ol'ga Kronová), a zatim i u Kovačici²,

---

¹ Slovaci i Slovačkinje u Vojvodini su potomci/kinje slovačkih doseljenika/ca iz 18. i 19. veka. U Vojvodinu dolaze zbog plodnog i obradivog zemljišta. Prvi Slovaci/kinje dolaze na prostore Vojvodine 1745. godine na futoški veleposed u Bačkoj. Slovaci/kinje u Vojvodinu su pretežno pripadnic/e evangelističke a.v. crkve. Da na novonaseljenim područjima osnivaju svoje crkve i škole omogućava im *patent o toleranciji* koji 1781. godine donosi car Josip II.

² Prva predsednica „Udruženja slovačkih žena“ u Kovačici je bila Elena Petrikovichova (Elena Pertikovichová). Statut udruženja je sastavio Elenin muž Jan Petrikovich (Ján Petrichovich).

4.06.1920). Nažalost, aktivnost nije dugo trajala, jer je nakon dve godine rada Udruženje u Novom Sadu prestalo sa radom, a kao posledica je nastalo novo i aktivnije udruženje “Centralno udruženje čehoslovačkih žena“ 11.05.1922.³ Osnovni cilj Udruženja je bio usmeren na duhovno i kulturno uzdizanje slovačkih žena, pre svega iz seoskih porodica putem predavanja, ili praktičnih kurseva kuvanja i kukičanja, do predavanja koja su se ticala položaja žena u društvu. Najvažnija aktivnost ovog udruženja je bila usmerena na borbu protiv predrasuda prema slovačkim sluškinjama u Beogradu i na poboljšanje njihovog položaja.⁴ Ova borba nastaje kao proizvod fašistički intonirane priče, objavljenje u dnevnoj štampi (Lazić, *Politika*, 1930) pod nazivom *Tragedija Erže Orgovan* u kojoj je mlada slovačka služavka prikazana kao simbol gluposti sa svojim ubogim suknjama i razbarušenom kosom u odnosu na pametnu i bogatu beogradsku gospodu. Ovaj novinski članak je izazvao niz reakcija u slovačkoj javnosti u Vovodini, ali i u Americi. Kao najvažniju reakciju izdvajam donošenje *Rezolucije za zaštitu sluškinja u Beogradu*. Eržika Mičatkova predstavlja ovu rezoluciju na *Kongresu narodnog ženskog saveza u Zagerbu* (1931). Cilj je bio usmeren na duhovno i kulturno prosvetovanje ovih devojaka, ali i njihovih roditelja. Aktivnosti Centralnog udruženja čehoslovačkih žena prestaju pre samog izbijanja II svetskog rata, ali je to bio značajan korak na polju osvajanja i otvaranja novih prostora slobode za Slovakinke u Vojvodini sprovedeno početkom 21 veka (Savić, 2000). Dobro je što je u knjigu uključeno (pilot) istraživanjem o stereotipima prema Slovačkinjama u Vojvodini, jer rezultati pokazuju da većina mladih žena iz većinskog naroda imaju (uglavnom) pozitivne stereotipa o Slovačkinjama.

Najobimniji deo knjige čine razgovori istraživačica sa starijim Slovačkinjama. Prema odabranom metodu, istraživačice same biraju ženu sa kojom će voditi razgovor, tako se na kraju pokazalo da su u knjizi žene koje su mahom domaćice sa završenim (četvorogodišnjim, petogodišnjim ili šestogodišnjim) osnovnim obrazovanjem, koje žive u homogenoj (slovačkoj seoskoj) sredini. Koristeći metodu *oral history* dobijamo sliku iz različitih oblasti života Slovačkinja u Vojvodini. Od detinstva, obrazovanja, položaja žena u porodici, braku, ratovima, ali i o tome kako one doživljavaju život u svakodnevici.

Saznajemo da su u ranom detinjstvu morale da preuzmu odgovornost u domaćinstvu od čuvanja mlađe dece do teških poljoprivrednih radova; iako su odlične učenice u školi, ne mogu da nastave školovanje zbog poljoprivrednih poslova koje su morale da rade uz roditelje u selu; udavale su se mlade (sa 16-17 godina), često zato što se to od njih očekivalo a ne zbog ljubavi i u braku su često trpele nasilje.

Zapošljavanje ovih žena je bilo određeno socialno-ekonomskim, ali i geografskim činiocima. Od poljoprivrednih poslova, i preprodavanja proizvoda, do služenja u (uglednim) beograskim porodicama.

---

³ Najpoznatija i najaktivnija predsednica “Udruženja čehoslovačkih žena“ je bila Eržika Mičatkova (Eržika Mičátková). Statut udruženja je sastavio Eržikin brat, advokat Ljudovit Mičatek (Ludovít Mičátek).

⁴ 1930.godine je u Beogradu radilo – služilo od 500 do 600 mladih slovačkih devojaka.

U ovoj knjizi je sakupljeno ukupno trinaest životnih priča Slovakinja iz Vojvodine. Ovaj vid istraživanja je značajan jer daje uvid u život Slovakinja u Vojvodini u 20. veku i time postaje i značajan izvor za istraživanje istorije ženskog pokreta u periodu između dva svetska rata, preko izgradnje socijalističke Jugoslavije, do početka 21. veka i stvaranja Republike Srbije. Iz razgovora sa ženama jasno je da je pozicija žene iz manjinske nacionalne zajednica u značajnoj meri uokvirila njihovu sudbinu.

Knjiga je namenjena izvornim govornicima/cama slovačkog jezika, ali i onima koji tim jezikom ne govore. Priređivačice su razgovore ostavile u dijalekatskoj formi, pa su na kraju knjige priložile rečnik dijalektizama nastalih pod uticajem srpskog jezika, za koje procenjuju da nisu šire poznati govornicima standardnog slovačkog jezika danas.

Okako koncipirana knjiga je jedinstvena i značajna za Slovakinke u Vojvodini jer nam otvara nove prostore znanja o istoriji položaja žena, Slovakinja u Vojvodini, ali i o istoriji ženskog slovačkog pokreta na ovom području, o čemu je do sada manje znano. Omogućava Slovakinjama da imaju svojevrsan izvor za uvid u sopstvenu istoriju koja se često zanemaruje u obrazovanju. Knjiga im omogućava da imaju mogućnost da sa ponosom gledaju na prošlost i sa idealima i uzorima osvajaju nove prostore slobode u budućnosti.

S druge strane ova knjiga je značajna i za sve ostale žene koje žive u Srbiji jer omogućava uvid u istoriju borbe i životna iskustva žena iz nacionalnih zajednica, time otvara vrata za razumevanje različitih naroda i različitih iskustava žena koje žive zajedno na jednom geografskom prostoru.

Dugoročno osmišljen projekat „Životne priče žena u Vojvodini“ kojim rukovodi Svenka Savić tokom 20 godina (1997-2017) uglavnom donosi podatke o starijim ženama iz različitih nacionalnih zajednica u Vojvodini, od kojih su Slovakinke samo jedna grupa. Ono što bi bio sledeći korak jesu životne priče mladih žena danas iz nacionalnih zajednica u Vojvodini, kako bi se sagledale sličnosti i razlike u vremenskom periodu od sto godina koji ih deli.

Literatura:

Gajanova, Eni (2017) *Udruženje „Živena“ i njen doprinos u osvajanju građanskog statusa žena od njenog osnivanja do 1918. godine*, Master rad. Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka.

Hodolič, Jarmila (2001) *Prvo žensko udruženje Slovakinja u Vojvodini: povodom 80 godina od osnivanja (1921-2001)*. Novi Sad: CMK Informator. Informator o kulturnom stvaralaštvu u manjinskim zajednicama u Vojvodini. Centar za multikulturalnost. Br. 24: 8 – 11.

Savić, Svenka (2002), *Žene iz manjinskih grupa u Vojvodini: Pogled iz vizure žena iz većinskog naroda*, Novi Sad: CMK Informator. Informator o kulturnom stvaralaštvu u manjinskim zajednicama u Vojvodini. Centar za multikulturalnost. Br. 35-36, 8-20.

Dodatak1: *Udruženje "Ženske studije i istraživanja"* (u saradnji sa drugima) do sada su objavile niz publikacija, svojevrsnih kolekcija životnih priča koje uključuju približno 200 životnih priča.

1. Savić, Svenka (2000), **Vera Šosberger (1927-1972)**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
2. Savić, Svenka ur. (2001), **Vojvodanke (1917 – 1931): životne priče**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
3. Savić, Svenka et al (2001), **Romkinje: biografije starih Romkinja u Vojvodini**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad
4. Svenka Savić, Marija Aleksandrović, Stanka Dimitrov, Jelena Jovanović (2002), **Romani Women**, Futura publikacije, Novi Sad.
5. Kestli, Elizabet (2002), **Žene sa Kosova: životne priče Albani**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
6. Savić, Svenka Marija Aleksandrović, Stanka Dimitrov, Jelena Jovanović (2002), **Romnja**, Futura publikacije, Novi Sad.
7. Stojaković, Gordana (2002), **NEDA: jedna biografija**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
8. Ferkova, Antonija, Jarmila Hodoličova, Anna Jaškova i Veronika Mitro ur. (2003), **Slovenky: životne pribehy Sloveniek vo Vojvodine**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad. Drugo, prošireno izdanje 2015.
9. Tot, Marija i Veronika Mitro sa saradnicama (2003), **Рускини: животни приповедки**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
10. Savić, Svenka i Veronika Mitro (2004), **Životne priče mladih Romkinja u**: Zbornik istraživačkih radova studenata Roma, ur. Milena Mihajlović, Centar za interaktivnu pedagogiju, Beograd, 77-105.
11. Savić, Svenka (2006), **Woman's Identities in Vojvodina: 1920-1930**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
12. Savić, Svenka ur. (2007a), **Romkinje2**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
13. Savić, Svenka ur. (2007b), **Hrvatice, Bunjevke, Šokice (1919-1955)**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
14. Savić, Svenka i Veronika Mitro ur. (2006), **Vajdasági Magyar nők élettörténete**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
15. Jankov, Edita (2006), **Jevrejke: Životne priče žena iz Vojvodine**, Ženska sekcija Jevrejske opštine, N. Sad.
16. Savić, Svenka Veronika Mitro, Sara Savić, Marijana Čanak (2008), **Životne priče žena – 'A što ću ti ja jedna pričat...'**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
17. Bracić, Milica, Milica Mima Ružičić-Novaković i Svenka Savić (2009), **Životne priče žena sa invaliditetom u Vojvodini**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
18. Simin Bošan, Magda i Nevena Simin (2009), **Zašto su ćutale: majka i ćerka o istom ratu**. Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
19. Spariousu Laura i Svenka Savić ur. (2011), **Životne priče žena u Vojvodini - Rumunke (1921-1974)**, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
20. Savić, Svenka (2013), **Iskustva mentorskog programa sa učenicima: višestruko podzastupljene grupe**, Zavod za kulturu Vojvodine.
21. Savić, Svenka, Vesna Šijački, Katarina Krajnović (2014), **Deset godina Godišnjeg priznanja u oblasti ravnopravnosti polova (2003-20013): životne priče nagrađenih**, Zavod za ravnopravnost polova i Udruženje Ženske studije i istraživanja, N. Sad.
22. Savić, Svenka (2014), **ACIMSI Centar za rodne studije na UNS: deset godina posle (izveštaj o radu u školskoj 2013-2014.)**.
23. Savić, Svenka (2015), **Profesorke Univerziteta u Novom Sadu**, Novi Sad, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.

- 24.Savić, Svenka (2016), **Kako je muški rod od devica?visokoobrazovana romska ženska elita u Vojvodini**, Novi Sad, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja.
- 25.Savić, Svenka (2018), **Erika Marjaš**, Novi Sad, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja.
- 26.Savić, Svenka (2019), **Žarko Milenković i Mirjanam Matić: prilog istoriji Baleta Srpskog narodnog pozorišta**, Novi Sad, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja